

BÖLÜM 4

KIRSAL MİMARİNİN KORUNUMU KAPSAMINDA KONUTA YARDIMCI ELEMAN SERENDERLER: RİZE ÇAYELİ VE FINDIKLI KÖYLERİ ÖRNEĞİ

Sedanur BİRİNCİ¹
Çiğdem Belgin DİKMEN²

GİRİŞ

Kentleşme, nüfus artışı ve bu artışın beraberinde getirdiği beslenme, barınma ve üretim gereksinimlerini karşılamaya yönelik faaliyetler; kullanılan kimyasallar ve ortaya çıkan atıklarla birlikte toprak, su ve hava kalitesini geri döndürülemez biçimde bozmakta, ekolojik açıdan ciddi tahribatlara yol açmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve ekonomik olanaklarıyla bağlantılı olarak kaynakların tüketiminde eşitlik ve adalet sağlanamamakta, bu da küresel ölçekte dengesizliklere neden olmaktadır. Sanayileşme, nüfus artışı ve kentleşme ile yoğunlaşan yapılı çevre üretimi, enerji gereksinimini de artırmıştır. Özellikle 1970’li yıllarda yaşanan enerji krizi; enerji ihtiyacının karşılanmasında yaygın olarak kullanılan fosil yakıtların yenilenebilir ve çevre dostu olmadığı, çevre kirliliği ile iklim değişikliğine yol açtığı gerçeğini ortaya koymuş; bu nedenle fosil yakıt kullanımının azaltılması, yenilenebilir ve çevre dostu enerji kaynaklarının verimli biçimde değerlendirilmesi, doğal kaynakların korunması, toprağın yapısı ve verimliliğinin, su kaynaklarının ve hava kalitesinin sürdürülebilir biçimde gözetilmesi, ayrıca atıkların azaltılması, bertaraf edilmesi ya da geri dönüştürülmesi gerektiğini göstermiştir.

Sürdürülebilirlik kavramı, çevre sorunlarına yönelik kısa, orta ve uzun vadeli çözümler üretmeyi ve çevreyi gözetken ekonomik kalkınmanın temel koşullarını incelemeyi amaçlayan bir yaklaşım olarak, 1987 yılında Birleşmiş Milletler (BM)

¹ Yüksek Mimar, birinciseda98@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-6575-8432

² Prof. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, cbelgin.dikmen@bozok.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5975-1552

lecek nesillere aktarılabilmesi için birtakım öneriler geliştirilmiştir. Bu kapsamda, köy halkının konutların korunması konusunda bilinçlendirilmesi, el sanatlarının ve geçim kaynaklarının sürekliliğine yönelik eğitimlerin verilmesi ve yerel yönetimlerin kırsal turizmi destekleyici politikalar geliştirmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Al Şensoy, S. ve Kukoğlu, S. (2020). Doğu Karadeniz kırsal mimari örneği serenderlerin ekoloji ve sürdürülebilirlik bağlamında incelenmesi, *İnönü University Journal of Art and Design*, 25-44. (10/08/2025 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iujad/issue/55985/734769> adresinden ulaşılmıştır).
- Aydın, Ö. ve Lakot Alemdağ, E. (2014). Karadeniz geleneksel mimarisinde sürdürülebilir malzemeler; ahşap ve taş, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(35), 394-404. (12/08/2025 tarihinde <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/sustainable-materials-in-black-sea-vernacular-architecture-wood-and-stone.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- Batur, A. & Öymen Gür, Ş. (2005). *Doğu Karadeniz'de kırsal mimari*, İstanbul: Milli Reasürans T.A.Ş.
- Bayram, Ö. F. (2014). *Doğu Karadeniz bölgesinde geçmişten günümüze vernaküler mimari*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. (07/08/2025 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden ulaşılmıştır).
- Birinci, S. (2025). *Sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik kapsamında geleneksel rize konutlarının incelenmesi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Yozgat Bozok Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, (12/07/2025 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden ulaşılmıştır).
- Birinci, S. & Dikmen, Ç. B. (2025a). Sürdürülebilirlik kapsamında rize geleneksel kırsal konutlarının değerlendirilmesi, *ICSAS 1st International Conference on Architecture, Landscape Architecture and Urban*, 7-9 March 2025, İzmir.
- Birinci, S. & Dikmen, Ç. B. (2025b). Kırsal mimari mirasın korunması kapsamında geleneksel Rize konutlarının mekânsal yapısının irdelenmesi, *ICSAS 1st International Conference on Architecture, Landscape Architecture and Urban*, 7-9 March 2025, İzmir.
- Ceylan, S. (2010). Kırsal Mimarinin Örneklerinden Serenderlerin Coğrafi Açından İrdelenmesi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(27), ss. 151- 168.
- Çelebi, G., Gültekin, A. B., Harputlugil, G., Bedir, M. ve Tereci, A. (2008). Yapı Çevre İlişkileri, *TMMOB Mimarlar Odası Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi Yayınları-2*, Derleyen: Güner Yavuz, Ankara.
- Dikmen, Ç. B. & Gültekin, A. B. (2009). Intelligent building concept in architectural design process within scope of sustainable building design, *XXI. Uluslararası Yapı Yaşam Kongresi, Doğa, Kent ve Sürdürülebilirlik*, 160-165, Bursa.
- Dikmen, Ç. B. & Birinci, S. (2023). Sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik kapsamında Rize Çayeli Kapitanpaşa ve Fındıklı Tatlısu köylerinde serenderlerin incelenmesi, *Africa 3rd International Conference on New Horizons in Science*, 1-3 September 2023, Casablanca.
- Ergöz Karahan, E. (2017). Geleneksel ve günümüz konutunda sürdürülebilirlik ve yaşam alışkanlıkları: Osmaneli örneği, *Megaron*, 12(3), 497-510 (15/08/2025 tarihinde <https://megaronjournal.com/jvi.aspx?pdır=megaron&plng=eng&un=MEGARON-27037> adresinden ulaşılmıştır).
- Eruzun, C. (1977). Doğu Karadeniz'de serenderler, *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, ss. 125-139, Ankara.
- İnanç, T. (2010). *Geleneksel Kırsal Mimari Kimliğin Ekoloji ve Sürdürülebilirlik Bağlamında değerlendirilmesi Rize Çağlayan Köyü evleri örneği*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul. (20/08/2025 tarihinde <https://acikerisim.msgsu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.14124/1987> adresinden ulaşılmıştır).

- İskender, S. (2023). Doğu Karadeniz halk yapı sanatından bir örnek: polatlar serenderi (Çamlıhemşin), *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 59-88. (15/08/2025 tarihinde <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=3555969> adresinden erişilmiştir).
- Karpuz, H. (1999). Serander ve Loft, Türk ve Norveç halk mimarisinde eşdeğerli iki yapı, *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, (19:1-2), 71-82. Ankara. (11/08/2025 tarihinde <https://jfa.arch.metu.edu.tr/uploads/docs/sayilar/sayi-19-1-2/71-82.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- Köktürk, Ş. & Kukul, H. M. (2001). Trabzon'un Beşikdüzü İlçesi'nde Serender'in köy hayatındaki yeri ve bir serender numunesi, *Erdem Dergisi*, 361-372. (15/08/2025 tarihinde <https://erdem.gov.tr/tam-metin-pdf/401/tur> adresinden erişilmiştir).
- Lakot Alemdağ E., Al Şensoy, S., Tavşan, F., Günaydın, M., Genç, A. F., Yılmaz, Z. & Altunışık, A. C. (2023). Timber vernacular structures: 'serender' *Turkish storage buildings in Eastern Black Sea Region*, *Journal of Architectural Conservation* (09/08/2025 tarihinde <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13556207.2023.2179730> adresinden ulaşılmıştır).
- Özgel Felek, S. (2020). Doğu Karadeniz yerel mimariye ait serender ve Dünyadan benzer yapılar, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 525-546. (12/08/2025 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kid/issue/54079/729927> adresinden ulaşılmıştır).
- Özmehmet, E. (2007). Avrupa ve Türkiye'deki sürdürülebilir mimarlık anlayışına eleştirel bir bakış, *Journal of Yaşar University*, 2(7), 809-826. (13/08/2025 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jyasari/issue/19119/202889> adresinden ulaşılmıştır).
- URL 1. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu Raporu (World Commission on Environment and Development. *Our Common Future*). Oxford: Oxford University Press, 1987. ISBN 0-19-282080-X.
- URL 2. Dünyada ve Türkiye'de Kırsal Nüfus Oranı (12/08/2025 tarihinde <https://cevreselegostergeler.csb.gov.tr/kentsel---kirsal-nufus-orani-i-85670> adresinden ulaşılmıştır).
- Yeşilyurt Tunç, Z. & Özülke, C. I. (2021). Trabzon'da serender yapılarının incelenmesi ve yeniden işlevlendirme önerileri, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Stratejik Araştırma Merkezi, *Trabzon Araştırmaları Dergisi*, 24-60, Trabzon. (13/08/2025 tarihinde <https://trabzondergisi.org/wp-content/uploads/2021/12/TCD-Vol-1-No-1-A2.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- Working Group for Sustainable Construction (WGSC), (2004). Working Group Sustainable Construction Methods and Techniques Final Report.